

Зьмест

Слова да беларускага чытача 10

І. 3 гісторыі беларускага войска

Беларускія вайсковыя фармаваньні: 1917—1923 гады	14
Уступ	14
Разьдзел 1. Беларускі рух ад пачатку XX ст. да Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. у Расеі	22
1.1. Беларускі нацыянальны рух ад пачатку XX ст. да I сусьветнай вайны	22
1.2. Беларусь у першыя гады вайны, 1914 — люты 1917 г.	30
1.3. Падсумаваньне	36
Разьдзел 2. Беларускі вайскова-палітычны рух у 1917—1918 гг.	37
2.1. Грамадзка-палітычнае становішча ў Беларусі пасля Лютаўскай рэвалюцыі	37
2.2. Рух беларусаў-вайскоўцаў паміж Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцыямі	40
2.3. Утварэньне Беларускай цэнтральнай вайсковай рады	44
2.4. Беларуска-балышавіцкі канфлікт на мяжы 1917—1918 гг.	48
2.5. Вызваленьне Менску 19—20 лютага 1918 г. беларускімі і польскімі часткамі	58
2.6. Беларускі рух у час пашырэньня нямецкай акупацыі на цэнтральную і ўсходнюю Беларусь у 1918 г.	61
2.7. Падсумаваньне	67
Разьдзел 3. Беларускія часткі ў літоўскай арміі	73
3.1. Беларуска-літоўскія адносіны ў 1915—1918 гг.	73
3.2. Беларускія часткі ў Горадні (сьнежань 1918 — чэрвень 1919 г.)	75
3.3. Беларускія вайсковыя часткі ў Літве ў 1919—1923 гг.	83
3.4. Нацыянальны і канфэсійны склад беларускіх вайсковых частак у літоўскай арміі	88
3.5. Падсумаваньне	89
Разьдзел 4. Палітыка Савецкай Расеі адносна Беларусі ў 1918—1920 гг. з асаблівай увагай да вайсковага пытаньня	98
Разьдзел 5. Дзейнасьць Беларускай вайсковай камісіі ў 1919—1921 гг.	110
Разьдзел 6. Часткі генэрала Станіслава Булак-Балаховіча	134
6.1. Перапраўка атраду генэрала Станіслава Булак-Балаховіча ў Польшчу	134
6.2. Удзел атраду генэрала С. Булак-Балаховіча ў польска-савецкай вайне 1920 г.	138
6.3. Палітычныя перадумовы выступленьня генэрала Станіслава Булак-Балаховіча супраць Савецкай Расеі восеньню 1920 г.	142
6.4. Фармаваньне арміі генэрала Станіслава Булак-Балаховіча	148
6.5. Нацыянальны склад арміі генэрала Станіслава Булак-Балаховіча	150

6.6. Абвяшчэньне барацьбы за незалежнасьць Беларусі	152
6.7. Плян апэрацыі і выкарыстанья ў ёй сілы	153
6.8. Ваенныя дзеянні	156
6.8.1. Узяцьце Мазыра	156
6.8.2. Усталёваньне ўлады Беларускай Народнай Рэспублікі	157
6.8.3. Атака на Рэчыцу	158
6.8.4. Адступленьне	159
6.9. Інтэрнаваньне частак генэрала Станіслава Булак–Балаховіча	161
6.10. Баявы шлях беларускіх частак арміі генэрала Станіслава Булак–Балаховіча	162
6.11. Прычыны паразы арміі генэрала Станіслава Булак–Балаховіча. Агульныя высновы	164
Разьдзел 7. Стварэньне і баявая дзейнасьць I Слуцкай стралковай брыгады. Лістапад — сьнежань 1920 г.	189
7.1. Беларускі нацыянальны рух на Случчыне ў 1917—1920 гг.	189
7.2. Беларускі нацыянальны і вайсковы рух на Случчыне падчас другой польскай акупацыі. Кастрычнік — лістапад 1920 г.	192
7.3. Баявая дзейнасьць I Слуцкай стралковай брыгады	196
Разьдзел 8. Расфармаваньне беларускіх вайсковых частак у Польшчы ў 1921 годзе	206
8.1. Дзейнасьць беларускіх вайскоўцаў у Польшчы да часу ратыфікацыі Рыскай дамовы	206
8.2. Апошнія спробы каардынацыі беларускай палітычнай і ваеннай дзейнасьці з апорай на Польшчу	210
8.3. Расфармаваньне беларускіх частак	212
8.4. Прычыны роспуску польскімі ўладамі беларускіх партызанскіх атрадаў	214
Разьдзел 9. Іншыя беларускія вайсковыя фармаваньні	218
9.1. Беларуская белагвардзейская дывізія ў Адэсе ў 1919 г.	218
9.2. Дзейнасьць ураду БНР Антона Луцкевіча сярод беларусаў–палонных у Нямеччыне і Францыі ў 1919—1920 гг.	219
9.3. Атрады т. зв. Незалежнай Койданаўскай Рэспублікі	219
Разьдзел 10. Абмундураваньне і знакі адрозьнення беларускіх вайсковых фармаваньняў	221
10.1. Часткі, арганізаваныя Беларускай цэнтральнай вайскавай радай	221
10.2. Беларускія часткі ў літоўскай арміі	221
10.3. Беларускія вайскоўцы ў Латвіі і Эстоніі	221
10.4. Беларускія палкі Заходняй стралковай дывізіі	221
10.5. Часткі, арганізаваныя Беларускай вайскавай камісіяй	222
10.6. Часткі генэрала Станіслава Булак–Балаховіча	222
10.7. I Слуцкая стралковая брыгада	222
Заканчэньне	224
Крыніцы і дасьледаваньні	227
Сьпіс скарачэньняў	233
Дзейнасьць беларускіх вайскоўцаў на тэрыторыі Ўкраіны ў 1917—1919 гады	236
Два плякаты 1917—1919 гадоў у зборах Музэю войска ў Беластоку	239

Стан і перспектывы развіцця вайсковай гісторыі сярод беларусаў, якія жывуць у Польшчы	241
--	-----

II. Станіслаў Булак–Балаховіч: старонкі бурлівага жыцця

Жыццяпіс генэрала Станіслава Булак–Балаховіча, перададзены ім у Вайсковае гістарычнае бюро ў Варшаве 7 сьнежня 1929 г.	244
Сьведчаньне генэрала Станіслава Булак–Балаховіча ад 7.XII.1929 г.	
Мой жыццяпіс і мая дзейнасьць да Першай усясьветнай вайны, падчас усясьветнай вайны і ў мірны час	245
Мае дзіцячыя гады	246
Служба ў вайсковых фармаваньнях у расейскіх войсках	248
Радзіна Булак–Балаховічаў на Браслаўшчыне і Дзісеншчыне да Першай усясьветнай вайны	252
Балаховіч	254
Малодосьць	254
У Расейскай арміі: царскай, чырвонай і белай	256
У Беларускае войска	257
Покліч бацькі	257
Зноў у садле	259
Восіп Восіпавіч Пілсудзкі	261
Час Балаховіча	262
У адстаўцы	264
Станіслаў Булак–Балаховіч	267
Генэрал Булак–Балаховіч: ад царскай арміі да нацыянальнага войска	271
З–пад чырвонай зоркі пад белы крыж	277
Marek Cabanowski. Generał Stanisław Bułak–Bałachowicz. Warszawa, 1993. S. 204. (Рэцэнзія)	283
Помнік братам Булак–Балаховічам	285

III. Змаганьне за ўласную дзяржаву

Сапраўды жыве!	300
Дзяржаўная сымболіка Беларускай Народнай Рэспублікі	303
Першы стрэл	309
Запавет: змагацца за сваю дзяржаву	310
Гарун	312
Горкае жыццё	315
Гарачае лета 1920 году	319
Беларуская палітычная эліта і Рыская дамова	321
Jerzy Turonek, Waclaw Iwanowski i odrodzenie Białorusi, Warszawa 1992, Warszawska Oficyna Wydawnicza “Gryf”, Instytut Historii PAN, ss. 160. (Рэцэнзія)	324
Беларускі нацыянальны асяродак у Горадні адносна незалежнай польскай дзяржавы	328
Старонкі забытых успамінаў	333

Дзень герояў	335
Мікола Дзямідаў (1888—1967)	339
Па слядах “Скамароха”	344
Расказ дзеда Хмяля зь Вітава	346
Пра бежанства	346
Пра партызанаў “Скамароха”	346
Пра Грамаду	347
Пра вайну	348
Пра польскае пасяляваеннае падпольле	348
Якая яна была шчырая ў працы беларускай.	
Распавед Леаніды Ругень з Агароднічак — сястры Веры Матэйчук (Маслоўскай)	349
Ці забыты ў нас Усевалад Ігнатоўскі?	352
Беласточчына і беластачане ў пэрыяд змаганьня за незалежнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі	353